

THE PROSPECTORS

4e JAAR G A N G no 1 1988

Hierbij ontvangt u het eerste nummer in dit jaar van onze PROOSTKOERIER. Het ligt in de bedoeling dit jaar nog 3 keer met een uitgave van ons verenigingsblad te komen. Als er aanleiding toe is, is het zelfs mogelijk dat we nog met een extra uitgave komen want met de opgravingen op het voormalige terrein van Korver-Arant weet je het maar nooit. Overigens, bent u al een keer wezen kijken? Een enkele keer konden de opgravingen vanwege het slechte weer geen doorgang vinden maar nu zijn de studenten van de Vrije Universiteit en enige enthousiaste leden van onze vereniging weer volop bezig. Het is zelfs zo dat de opgravingen thans in een stadium zijn waarin we weer op onze leden een beroep kunnen doen om te helpen. Dus iedereen die zich geroepen voelt, om het team te versterken, is vanaf heden van harte welkom. Behalve op zaterdag worden nu ook op woensdag opgravingen verricht. Zaterdag 9 april is er een compleet skelet van een koe naar boven gehaald. De kop was verbrijzeld en er moet nog worden nagegaan wat er met het beest zou kunnen zijn gebeurd. Ook nu weer is er veel aardewerk naar boven gekomen. Behalve uit de dertiende en veertiende eeuw ook veel aardewerk uit latere perioden. In tegenstelling tot de vorige opgravingen zijn de voorwerpen minder beschadigd. Wanneer u de opgegraven voorwerpen wilt bekijken dan kunt u dat doen elke woensdagavond in het Prinsenhuis waar vanaf 20.00 uur een aantal leden bezig is met het schoonmaken. Het volgende nummer van de PROOSTKOERIER zal in een handzamer formaat verschijnen. Speciale aandacht vragen wij u voor het verslag van de opgravingen in de Dorpsstraat van de hand van Corien Bakker. Het laatste blad van ons nummer houdt een belofte in: de kist is klaar, de inhoud moet uit de grond komen.' De inhoud komt uit de grond van het terrein van Korver-Arant. Corien lacht ons al toe. Het volgende verslag zal er beslist komen.

verenigingsnieuws,

Op dinsdag 19 april 1988 zal door de Historische Vereniging "De Proosdijlanden" een bijeenkomst worden gehouden.

Tijdens deze bijeenkomst, die op 20.00 begint zal door de heer John van der Maas, van de 'Stichting Aircraft Recovery Group 1940-45', de doelstellingen en de werkwijze van deze stichting verduidelijkt worden.

De spreker zal een gedetailleerde beschrijving geven van Engelse vliegtuigen die boven de Ronde Venen zijn neergestort. Waar ze vandaan kwamen en wat hun opdracht was, hoe ze zijn neergestort, wat de lading was en wie de bemanning vormde en hoe het ze vergaan is enz.

Speciaal mensen die uit eigen ervaring feiten kunnen aandraagen en/of nog materiaal beschikbaar hebben worden opgeroepen om aanwezig te zijn, om zo mogelijk behulpzaam te zijn dit deel van onze historie verder te kunnen completeren.

De bijeenkomst vindt deze maal niet plaats in Het Prinsenhuis, maar in het Gemeentehuis, Raadhuisplein 1, 3641 EE Mijdrecht.

Op de bijeenkomst van 2 febr. j. 11. heeft dr. Barents een lesing gehouden over het strafrecht in de middel-eeuwen. Daaruit bleek duidelijk de centrale plaats van Mijdrecht als rechtscentrum van de Proosdylanden. Hierna vindt U de tekst van het LANDRECHT VOOR DE PROOSDYLANDEN VAN ST. JAN. volgens de uitgave van 1396.

Overgenomen uit: Verslagen en mededelingen van de veren, tot uitgave van bronnen Oud Vederlands recht.

XXVI. Het landrecht der Proosdij van St. Jan van 1396.

De zoogenaamde Proosdij van St. Jan, d. i. de landstreek die in een kring ligt rondom Mijdrecht, is ontstaan in 1085, toen bisschop Conrad aan den proost van het Utrechtsche kapittel van St. Jan, in ruil voor den tol van Smithusen (die eerlang een deel zou uitmaken der dotatie van het door den bisschop gestichte kapittel van St. Marie) en eenige landerijen, afstond de veertig hoeven om Mijdrecht, van de Hollandsche grens tot Abcoude, met alle geestelijk en wereldlijk gerecht en de tienden ¹⁾. De Proosdijlanden waren toen een onbewoond moeras; maar de nieuwe eigenaar wist de streek te ontwikkelen: spoedig ontstonden er verschillende welvarende dorpen, waarvan de proost de absolute heer was door zijn bezit, zoowel van de heerlijke rechten als van den grond.

Zoo kwam het, dat de Proosdij op den duur kon „gehouden ende geacht worden voor een land op hem selven” ²⁾. En nog onder keizer Karel V, die — getrouw aan de Bourgondische traditiën — tuk was op afronding van zijn landsheerlijk gezag, mocht de procureur-generaal er niet in slagen den proost uit zijne exceptioneele positie te verdrijven: zoowel de Grootte Raad van Mechelen (1538) als de Secrete Raad moesten erkennen, dat de proost ook de hooge jurisdictie in zijne landen bezat, al kenden zij ook den keizer als landsheer toe zekere „overheid ende regalen”, nader omschreven als

1) Heda, Historia, p. 142.
2) V. d. Water, Placaatboek, I, p. 223.

„die souverainiteyt over die heerlijkheden" ¹⁾. — een begrip, dat in de middeleeuwen kwalijk van de hooge heerlijkheid onderscheiden was.

Het landrecht, dat hierachter uitgegeven wordt, is blijkens het opschrift vastgesteld door den proost met de bureu der Proosdijlanden ten jare 1396. Het verving reeds toen, zooals het opschrift zegt, eene oudere codificatie van de keuren der Proosdij. Evenmin schijnt het de laatste redactie van dit recht geweest te zijn; immers in een advies, door twee Utrechtsche rechtsgeleerden in 1631 gegeven aan de bureu van Mijdrecht c. a. ²⁾, lezen wij, dat het „in de macht van den heere Proost alleen ende sonder de bewilliginge van de gemene geburen niet en is soodanige ordonnantie te maecken, doordien blijkt by d'ordonnantie van den jare 1540, d'selve ordonnantie gemaect te sijn by de heere ende geburen tsamentelijck ende conjunctim, dat oock daer by art. 22 overcommen ende overdragen is, dat alle rechten ende gewoonten in de Proosdye sullen staen ende blyven als sy te voren waeren, ten waere die verleecht ende vermaeckt waeren by de heeren ende buyren". Vergelijkt men met deze omschrijving van den inhoud van art. 22 de nagenoeg volkomen gelijkkluidende woorden van art. 21 onzer ordonnantie, dan zal men niet twifelen, dat deze ordonnantie van 1396 in hoofdzak vernieuwd werd in 1540 ³⁾. Intusschen deze ordonnantie schijnt verloren en ook hare (voor ons belangrijker) oudere prototype van 1396 was, voor zoover ik weet, geheel onbekend, totdat ik bij de rangschikking van het kapittel-archief van St. Jan onder de losse stukken der Proosdij een 17de eeuwsch afschrift vond van eene oudere kopie, gewaarmerkt door Jacop Van Nypoert, die sedert 1533 notaris was van het kapittel van St. Jan. Ook Nypoert had volgens zijne verklaring eene nog oudere kopie gevolgd; wij mogen dus inderdaad van geluk spreken, zoo de tekst ons door al dese afschriften heen in vrij wel ongerepten vorm schijnt overgeleverd te zijn.

Naar het schijnt, was het geen toeval, dat de proost juist

1) V. d. Water, Placaatboek. I p. 222, 226.

2) Los stuk in het archief der Proosdij.

3) De latere ordonnantiën der Proosdij (waarvan de oudste schijnt die van 1598. gedrukt bij V. d. Water, Placaatboek. I p. 226) verschillen in inhoud absoluut met de onze.

in 1396 in overleg met zijne buren overging tot het vaststellen van keuren op het eischen van vrede; immers slechts enkele jaren vroeger was ook in het aangrenzende Abteyde de proost van St. Pieter met de buren overgegaan tot het vaststellen van „wilcoren van vrede te eyschen“: bisschop Floris verleende in 1391 een charter, om de executie dezer keuren te verzekeren¹⁾. Wellicht mag men uit deze coincidentie opmaken, dat het hier behandelde instituut, dat sedert het jaar 1300 te Utrecht vast gevestigd was, eerst op het einde der eeuw werd ingevoerd in den afgelegen noordwesthoek van het Sticht.

S. MULLER Fz.

DIT IS AENSLICKE LANTRECHT

ALS GELEGEN ES IN DER PROOSTYEN VAN ST. JANS.

als overdraghen es by den proost ende den gemeen bueren uuyt der Proostyen (daer alle cedullen, die te vooren gemackt waeren, mede geloot zijn) anno duysent driehondert ses ende tnegentich.

1. In den eersten: oft eenen man dootgeslagen worde in der Proostyen ofte daerbuyten, ende die hantdadige geruympt waere, die onschuldige magen in der Proostye zouden die heer off zijn boode eene vrede doen hebben, off sijs begeerden ende verborgen wouden, by den heer te geven ende te nemen als zy geboden²⁾ waeren. Ende waert dat die hantdadighe, woenende in der Proostyen ende metter verscher daet niet begreepen en waer, ende verborghen woude aen des heeren hant ende hem swaer genoeg mackte dien doode te soenen by den heer, dien soude die heer een geleyde geven van sijnre heerlickheyte ende van zyne vieanden eene vrede doen hebben; mer een vierdeljaers soude die hantdadige blyven uuyt der Proostyen, ten waer dat die tijt gecort waer by den heer ende dengeenen, diet verlies hadden; ende die heer en soude engeen zoen seggen, ten waer by dengeenen, die dit verlies hadden.

2. Item off die heer off sijn booden eenen hantdadigen

1) Gedrukt in deze Verslagen en Mededeelingen. I p. 473.

2) HS. „gebooren“.

man vingen van eene dooden buten des dooden maghe, die soude staen tot scheeren genade.

3. Item off die vyanden eene hantdadighe ¹⁾ van eene dooden vinghen in de Proostye buten den heer off zyne booden ende den heer leverden ende daer rechts aen begeerde(n), des zouden sy gewaert zijn van den heer; ende dat recht soude staen aen den maghen, ten waer off die heer met der vyanden wille dien dootslach soenen mochte.

4. Item off die viande van eene hantdadighe beliepe(n) dien in der Proostyen ende recht daeraen begeerden, ende hy gevanghen worde by toedoen des heeren off sijre booden ende der vyanden, dat recht soude staen aen hem beyden; ende desgelijcx van leemten ende koerwonden.

5. Item die koer van eene leempte staet den heer op XX fl goet gelts, ende diet verlies heeft sal men beeteren ²⁾ by den heer ende syne maghen, diet verlies heeft.

6. Item die koer van een koerwonde is den heer X fl goet gelts, ten waer off hy vreedeloos gelecht ³⁾ worde ende die heer sijre machtich worde: dat waer tsheeren ⁴⁾ genade; ende desgelijcx van leemte.

7. Item off huystootinghe geschiede in der Proostyen by daghe, waert X fl goets gelts; by nacht XX fl goets gelts.

8. Item yemant die huysbreeck dede, een huys opstiet ofte braecke off daer yemant in tqueste oft vreesde, dat waer tsheeren ⁵⁾ genade; ende dat sal men verwinnen met der volre balrien (?).

9. Item off een vechtelick oft kijff worde in der Proostyen, yemandt die syne booghe spanden ende loode, een mes oft een sweert tooch, eene piecke zencte off desgelijcx, oft met eenen steen oft kannen worpe off desgelijcx, dat waer 3 fl goet gelts.

10. Item die met eene booge schoote, waer III fl goet gelts; een vuystenslach waer eene boete.

11. Item off yemandt ganse, hoenre, enden ofte roem (?) oft eenige waer naem uyt yemants huise off hoffstede, dat

1) HS. „bantdadighe.“

2) HS. „beeter een“.

3) HS. „geclacht“.

4) HS. „scheeren“.

5) HS. „tsheeren“.

men vereyschen conste, die dat naem verboerde ¹⁾ aen den heer I fl goet gelts; ende die een schale hadde soude men beteren dubbelde by den heer ofte schout, ten waer off alsoo veel staele, daer hy sijn lijff ofte eer ²⁾ mede verbuerde.

12. Item off een loep viell in der Proostyen, ende die heer oft sijn schout yemandt aenteech dat hy eenighe koeren verbuert hadde nae inhoudt deser cedullen, dies missaecken woude; wanneer die heer dat ondervynden conde by twee goede knapen by hoore eede voor synen schout ende twee goede knapen, soo mocht die schout daerom panden sonder eenich weederseggen.

13. Item off yemandt beruft worden mit eenighe kueren, die in deser cedullen begerepen sijn, daer die heere ofte syne booden hem geen getuych off en vermaten, die mocht die heere setten tot hoore eede. Ende en wouden by hem niet onschuldigen mit hooren eede, soo mocht die heer daerom panden als voorseyt es.

14. Item oft noot off behouff waer eenige vrede te maecken in der Proostyen van eenighe vechtelick oft onrustelick, zoo mocht die heer off sijn booden off een buerman, off sheeren ³⁾ boode nyet by en waer, eenen vrede ⁴⁾ eyschen den partyen voor buerlude; ende waerts dats yemandt weygerde, die des nyet en gawe, dat waer eerst III fl goets gelts, anderwerff V fl goets gelts ende derdewerff X fl goets gelts, ende van elcx evenveel.

15. Item off des heere(n) booden yemant, die eene vrede maecken woude ende dyen geeycht hadde als voorseyt es ende niet gegeven en worde, die mocht men eene vrede leggen vlucht voor sijn voet; ende die waer in allre maten, off hy gegeven waer mit hande ende met monde.

16. Item off een vechtelick geweest hadde ende die vrede uuytginge, ende die heer, syne booden oft yemandt, die die vrede maken soude, dyen man nyet gevonden en const, dien vrede te bestemmen als voorseyt es, twaert dat hy hem selven verlore oft niet by handen en waer, dien mocht men een vrede leggen op syne dorpel; ende dat waer des ⁵⁾

1) HS. „verkoende“.

2) HS. „oer“.

3) HS. „ofte scheeren“.

4) HS. voegt hier in: „te“.

5) HS. „den“.

heeren vrede, in alre maten off hy gegeven waer met hande ende met monde.

17. Item of men yemant een vrede eysche ende des heeren vrede, die VI. weecken staet, nederleggen woude mit eene corteren willigen vrede, dat mach hy doen; mer die willige vrede en soude nyet corter staen dan drye weecken.

18. Item off yemant woenachtich waer in der Proostye, in den tegenwoordicheyt eens proests oft anders misdede, aen sijne heerlickheyt yet gebruyekt hadde oft gewelt gedaen hadde, ende die proost hem brueken aenteech, dyen soude hy voor hem ombieden ende beschuldige(n). Ende waert dat hy met hem nyet overdroech, die soude dan weeder thuysgaen op zijn selfs geleyde.

19. Item off yemandt van gebueren eenighe gasten in der Proostyen becommerde, ende die gebueren den gast in den versten rechtlaghe nyet aen en spraken, die gast mocht hem zelven ten versten rechte daghe vrydinge(n), indyen hy woude.

20. Item yemant, die den anderen logende voor den heer (ofte) voor den gerecht, dat waer een boet.

21. Item alle gerechten ende gewoente in der Proostye, die in desen voorseyden cedele nyet begrepen en zijn, zullen blyven als zy te vooren waeren, ten waer off s(y) verlecht ofte vermaeckt worde(n) by den h(eer) ende gemeenen bueren.

WONEN IN MIJDRECHT.

De laatste 30-50 jaar zijn we eraan gewend geraakt dat men zich niet zomaar in de gemeente die je uitzoekt kan gaan wonen. De termen: economische gebondenheid

vijfvingertheorie

vestigingsvergunning

zijn veel mensen welbekend. Toch zijn dit geen nieuwe begrippen, gekend is dat steden in de middeleeuwen al dergelijke eisen stelde aan hen, die in de stad wilde wonen. Hier volgt een overdruk van de notulen van het gerecht van Mijdrecht gedateerd 7 febr, 1794, waaruit blijkt, dat het ook op het platteland niet zo eenvoudig was om je in een dorp te vestigen. De overheid had ook toen reeds een stevige vinger in de pap.

Overgenomen uit "GENS NOSTRA", (Ons geslacht),
Maandblad der Nederlandse Genealogische Vereniging. (Jl. 27. - Oct. 1972)

LIJST van Uitsichten op DOORSSCHOOLMEESTERS.
door Drs E.P.de ROOY,

.blz.231, 267, 310.)

te W I L N I S. (blz. 311.

Gijsbrecht Claesen (alleen koster) 1593.
Jan te Brink, 1620.
Samuel ten Brink, c.1631- voor 1664.
Willen Weltens Hofman, 1660.
Hendrik van Zoelen, 1682-1709.
Jan Visscher, 1711-1713. (voorheen Watergraafsmeer).
Wouter (of Willem) Vergunst, 1713-1762.
Cornelis Dekker (1762-1789). (voorheen Waverveen).
Lambert van Oostveen (ondermeester) 1785 (nadien Maartensdijk).
Eldert Niekerk (ondermeester), 1790-1795 (voorheen Mijdrecht).
nadien naar Oostzaandam.
daarna Vinkeveen.
David Dekker, na 1795.
C. van Dam. c.1802.

te M i j d r e c h t. (blz. 269).

Nicolaas Meeusen. (1593)
Gerrit Adriaanse van Veen, 1632.
Pieter (Mans ?) 1646.
Jan Gerritse van Veen. 1655.
Adriaan (Ijsbrants) Maes (laar), 1659-1666.
Pieter Jacobs Croock (1666-1714)
Jacob Cornelisz. van Dam 1714-1741.
Moses Doeff, 1741-1763 (voorheen Amsterdam).
Maarten van Eyk, 1764-1792. (voorheen Woerden).
Maarten van Eyk, jr. vanaf 1792.
Justus Jacobus van Thiel (ondermeester, 1785.

te T H A M E N. (Uithoorn).

Heyn van Soest c. 1620.
Hendrik ten Brink jr. 1623.
Jan Leenaertsz. c.1630.
D. Gijssel, 1632.
Willem Claeszoon. 1633.
Dirk Phillips, 1640. (nadien Tienhoven).
Carel van Hertalen, na 1641.
Willem Janssen. c. 1648.
Jacob Meusen, 1651.
Jan Willems Stijnen, c.1671.
Jacobus de Soete, c.1675-1708.
Floris Huygen Oucoop, 1708-1729 (voorheen Zegveld).
Hendrik van Voorst, 1729-1760. (v. Bunnik).
Egbert Rutger van Voorst, 1762-1789.
Hendrik van Voorst, 1789. (voorheen Benthuisen).
Willem Broedelet, na 1795.
J. van den Berg, c.1805.
Koning, c.1805.

LANDRECHT VAN DE PROOSDIJ VAN SINT JAN

door

F. DOELEMAN (Utrecht)

In 1396 werd door Arnold van Tricht¹⁾, proost van het kapittel van Sint Jan te Utrecht en als zodanig heer van de zogenaamde Proosdijlanden, met de „gemeen bueren” het landrecht voor dit gebied vastgesteld. Deze hoge heerlijkheid strekte zich, zoals bekend, in het noordwestelijke grensgebied tussen Holland en het Nedersticht uit van de streek langs de Kromme Mijdrecht tot aan de grens van Kennemerland aan gene zijde van de Amstel²⁾.

Toen Samuel Muller de tekst van dat recht in deze periodiek³⁾ publiceerde, liet hij daaraan een korte beschouwing voorafgaan over de geschiedenis van het landrecht van de Proosdijlanden. Het wil mij voorkomen, dat deze enige aanvulling en retouchering behoeft.

Vooraf ga een opmerking over de term „landrecht”. Zoals bekend is, betekent het woord het algemeen voor de ingezetenen van een ruraal bestuursressort — doorgaans een heerlijkheid — geldende recht; zo staat het dus enerzijds tegenover leenrecht en anderzijds tegenover stadrecht⁴⁾; het blijkt een zaak van terminologische voorkeur te zijn of men onder landrecht in voormelde zin ook begrijpt het

¹⁾ Arnold van Tricht, die volgens overlevering zou afstammen van de heren van Buren, volgde in 1383 de in dat zelfde jaar overleden Peter van Velden op als proost van Sint Jan. Op 30 augustus 1422 deed hij afstand van deze waardigheid en hij overleed op 12 februari 1426 of 1427.

²⁾ Het territoire van de hoge heerlijkheid van Sint Jan, dat de parochies Mijdrecht, Wilnis, Tamen, Zevenhoven en Kudelstaart omvatte, viel hoofdzakelijk samen met dat van het dekenaat Prepositura Sancti Johannis, hetwelk onder het aartsdiakenaat van Sint Jan ressorteerde. De proost oefende dus niet slechts wereldlijke macht uit, doch als aartsdiaken ook geestelijke macht. De naam Achttienhoven, welke naast bovenstaande parochies vaak genoemd wordt om het proosdijgebied te omschrijven, lieten wij buiten beschouwing; de ook aan het kapittel van Sint Jan behorende hoge heerlijkheid Achttienhoven lag rechts van de Vecht, viel onder de parochie van Sint Jacob te Utrecht en hoorde tot het aartsdiakenaat van de domproost.

³⁾ Versl. en meded. O.V.R., deel III no. IV), 1898, p. 587-592: „Het landrecht van de proosdij van Sint Jan van 1396”. De copie, waaraan deze tekst is ontleend, is te vinden in het rijksarchief te Utrecht, fonds Sint Jan, no. 1038. Muller deelt geen inventarisnummer mee.

⁴⁾ De tegenstellingen „leenrecht” en „stadrecht” zijn uiteraard slechts bedoeld als voorbeelden.

in dat gebied geldende ongeschreven gewoonterecht, dan wel die term reserveert voor het officieel op schrift gebrachte en van overheidswege bekrachtigde gewoonterecht⁵⁾. Verder wordt, binnen het kader van het statutaire landrecht de term bij voorkeur gebruikt voor *het geheel van landrechtelijke voorschriften*, doch niet zelden ook voor *een enkele bijzondere landrechtelijke regeling*. Het is niet onmogelijk, dat dit gebruik zijn oorsprong vindt in de tijd toen nog slechts een enkele costum of beperkte groep van costuimen op schrift was gesteld en dan van het opschrift „Landrecht” werd voorzien, welke titel zich later in gedrukte uitgaven handhaafde.

Het stuk van 1396 demonstreert dit ad oculos. Het opschrift⁶⁾ begint met „Dit is alsulcke lantrecht als geleege es in der proostyten van St. Jan . . .”, doch de inhoud blijkt alleen te bestaan in regels omtrent de gevolgen van vredebreuk door gepleegd onrecht en het herstellen van de vrede door compositie vanwege de proost en het betalen van de voorgeschreven boeten.

Wanneer Muller van dit stuk schrijft „Het verving reeds toen . . . een oudere codificatie van keuren der proosdij”⁷⁾, dan suggereert deze uitdrukking ten onrechte dat hier sprake is van een geheel van geldend recht en zelfs van een gesystematiseerde redactie. Nog minder is deze kwalificatie op haar plaats voor het oudere recht. Het bestaan van schriftelijke voorgangers van de regeling van 1396 leidde Muller af uit een zinsnede, welke in de aanhef voorkomt „. . . daer alle cedullen, die te vooren gemackt waeren, mede gedoot zyn . . .”.⁶⁾ Het is duidelijk, dat er geen grond is om eventuele vroegere doch ons onbekende bepalingen, waaraan de ordonnantie van 1396 zegt te derogeren, als een „codificatie van keuren” voor te stellen.

⁵⁾ De rechtshistorische litteratuur is in dit opzicht niet altijd duidelijk en zeker niet eenstemmig. Als bij De Blécourt/Fischer, Kort begrip, 7e ed., 1967, p. 18, wordt gewaagd van gewoonterecht, dat door de landsheer in landrechten wordt verwerkt, en wanneer men bij Gerbenzon/Algra, Voortgangh des rechts, 4e ed., 1975, p. 69-70 leest dat het gewoonterecht in de vorm van een privilege in het landrecht wordt gecodificeerd, dan beschouwen deze auteurs blijkbaar het landrecht, als geschreven bron, als iets anders dan de ongeschreven costume. Daarentegen vindt men in de Hoofdpijnen van De Monté ver Loren/Spruit, 5e ed., 1972, p. 200 gesproken van optekening van het in deze gebieden geldende landrecht, waaruit volgt dat hier het nog ongeschreven gewoonterecht al „landrecht” wordt genoemd; ook het Handboek van Gosses/Post, 1939, p. 120 schrijft: „Het recht berust nog op de costume. Men kan daarin een Frankisch, een Fries en een Saksisch landrecht onderscheiden”; dus hier, landrecht voor de optekening; tenslotte zeer helder: Van der Heijden/Hermesdorf, Aanteekeningen, 8e ed., 1968: „De overgang tussen de costumiere en de statutaire vorm van het landrecht is niet altijd duidelijk”. Aan de laatstbedoelde terminologie geven wij de voorkeur.

⁶⁾ Versl. en meded. O.V.R., deel III (no. IV), 1898, p. 589.

⁷⁾ Versl. en meded. O.V.R., deel III (no. IV), 1898, p. 588.

Dat de ordonnantie van 1396 in de daarop volgende eeuwen wel eens is herzien, mag verwacht worden; Muller bewees in de inleiding dat er in elk geval in 1540 een gewijzigde redactie is verschenen; op dit stuk kom ik hieronder nog terug. Doch bij de vermelding van het jaar 1540 plaatste hij een noot ⁸⁾ met de volgende mededeling: „De latere ordonnantiën der proosdij (waarvan de oudste schijnt die van 1598, gedrukt bij V. d. Water, Placaatboek I, p. 226) verschillen in inhoud absoluut met de onze ⁹⁾”. Hij bedoelde hiermede, in de ontwikkeling van het landrecht van de proosdij van Sint Jan, een caesuur aan te geven ergens tussen 1540 en 1598: vóór die tijd nog het Germaanse costumiere recht, erna het nieuwe(re) recht dat men ook elders in de zestiende eeuw ziet opkomen. Deze redenering berust echter op de gedachte, dat in beide gevallen sprake is van *een geheel van landrecht*: in dat geval zou inderdaad gezegd kunnen worden, dat het oude Germaanse recht door modern recht zou zijn vervangen. Maar de regeling van 1396 bevatte, zoals wij zagen, alleen bepalingen omtrent vredebreuk en compositie, terwijl de ordonnantie van 1598 alleen regels van burgerlijk procesrecht gaf. Het verschil in inhoud, waarop Muller zich beriep, keert zich derhalve juist tegen zijn gevolgtrekking; wij weten bovendien, dat het bestaan van modern procesrecht in civiele zaken geenszins uitsloot, dat men in zake misdaden nog lang van het compositie-systeem gebruik maakte.

Tot het bestaan van een landrechtelijke regeling van 1540, als gewijzigde redactie van die van 1396, had Muller geconcludeerd op grond van een juridisch advies, dat in 1631 was uitgebracht aan de bureu van Mijdrecht over de vraag of de proost gerechtigd was zonder bewilliging van de bureu in nieuwe verordeningen oude handvesten te wijzigen ¹⁰⁾. Het advies, dat hierop ontkennend antwoordde, beriep zich op artikel 22 van de ordonnantie van 1540. De daarbij letterlijk geciteerde inhoud bleek naar strekking geheel en naar de woorden nagenoeg overeen te komen met artikel 21 ¹¹⁾ van het stuk van 1396. Mullers conclusie was dus zeker gerechtvaardigd.

In een zeventiend'eeuwse copie vond ik enkele jaren geleden een landrechtelijke ordonnantie ¹²⁾, welke zonder twijfel een herziene redactie van die van 1396 bevat, maar gedateerd is 2 april 1539.

⁸⁾ Versl. en meded. O.V.R., deel III (no. IV), 1898, p. 588, noot 3.

⁹⁾ Met „de onze” bedoelde Muller uiteraard de ordonnantie van 1396.

¹⁰⁾ Rijksarchief Utrecht, Fonds Sint Jan, no. 1041. Het geval is een aardig voorbeeld van de vrijmoedigheid waarmede de inwoners van de Proosdijlanden tegen hun heer konden optreden. Men zie ook mijn bijdrage „De vroedvrouw van Thamen” in het Maandblad Oud-Utrecht, jaargang 47, no. 2, 1974, p. 9-10.

¹¹⁾ Versl. en meded. O.V.R., deel III (no. IV), 1898, p. 592.

¹²⁾ Rijksarchief Utrecht, Fonds Sint Jan, no. 911.

Mijn aanvankelijke mening, dat deze ordonnantie toch identiek zou kunnen zijn aan het in het advies bedoelde landrecht — omdat het verschil van één jaar zich wel liet verklaren — heb ik moeten prijsgeven omdat de gevonden tekst geen bepaling bevat als die waarop het advies nu juist steunde.¹³⁾ Wel vermeldt de aanhef, dat proost Albert Pigge (1535-1543)¹⁴⁾ „tot eendrachticheyt ende welvaren der zelve onsen ondersaten mitten zelve eerst communicatie gehouden, haer geschelen gehoordt ende op al[le]s rype deliberatie gehouden” heeft. Aangenomen moet dus worden, dat de ordonnantie van 1539 een jaar later door een opnieuw gewijzigde redactie is vervangen.

Daar Muller de regeling van 1396 had gepubliceerd, verdiende het volgens mij overweging om nu ook die van 1539 in druk te doen verschijnen. Ik heb hiervan afgezien om twee redenen. De eerste is, dat de bepalingen van laatstgenoemd landrecht, hoewel in andere volgorde geplaatst, in hoofdzaak gelijk zijn aan die van de oudere en ik dus kon volstaan met enkele opmerkingen over de afwijkingen. De andere reden gaf echter de doorslag en is merkwaardig genoeg om hier te vermelden.

Toen Muller in 1898 met een duidelijke toon van verrassing zijn vondst kenbaar maakte en „Het landrecht van 1396” deed verschijnen, was het reeds ruim een halve eeuw in gedrukte vorm te raadplegen in een verzamelwerk¹⁵⁾ van J. J. Dodt van Flensburg¹⁶⁾

¹³⁾ De artikelen van dit stuk zijn trouwens niet genummerd; het bevat er echter juist 22, maar het laatste behandelt een geheel ander onderwerp.

¹⁴⁾ Albert Pigge, Albertus Pighius, is wel de meest geleerde en de meest strijd-bare figuur onder de proosten van Sint Jan, ook degeen die het meest in de literatuur behandeld is. Hij werd geboren te Kampen, maar het jaar van zijn geboorte is niet bekend. Daar hij in 1509 te Leuven magister artium werd, kan hij omstreeks 1490 ter wereld gekomen zijn. Leerling van Adriaan Florisz. van Utrecht, wordt hij pauselijk kamerheer als de leermeester tot paus is gekozen. A. H. Bredero, „De temporaliteitsoverdracht van het bisdom Utrecht en de hoge heerlijkheid van Sint Jan”, in: Postillen... aangeboden aan... R. R. Post, 1964, p. 117-136, beschreef zijn verzet tegen deze secularisatie. Ook B. Munier behandelt zijn strijd in „Kardinaal Willem van Enckevoirt (1464-1534) en de overdracht der temporaliteit van het bisdom Utrecht”, in: Meded. v. h. Ned. Hist. Inst. te Rome, reeks III, deel VII, 1953, p. 122-168. Paus Paulus III, de opvolger van Adrianus VI, benoemde Pigge tot proost van Sint Jan in 1535. In deze functie voerde hij de befaamde rechtsstrijd voor de Grote Raad van Mechelen om de souvereiniteit van de proosdij. Hij overleed op 28 of 29 december 1543.

¹⁵⁾ Archief voor kerkelijke en wereldsche geschiedenissen inzonderheid van Utrecht, deel III, Utrecht 1843, p. 129-131. Dit verzamelwerk, bestaande uit 7 delen, verschenen van 1839 tot 1848, nadien door A. C. M. van Asch van Wijk voortgezet onder de naam „Archief voor kerkelijke en wereldlijke geschiedenis van Nederland, meer bepaaldelijk van Utrecht”, waarvan 3 delen verschenen van 1850 tot 1853, is niet gemakkelijk toegankelijk en er wordt ook niet vaak naar verwezen. De wijze van bronnen publiceren, met vele onverklaarde afkortingen en weglatingen, komt niet overeen met de huidige opvattingen. Niettemin bevat het

die dit stuk in 1843 publiceerde. Onmiddellijk na die verordening zag ik ook die van 1539¹⁷⁾ staan. Het stuk van 1540 schijnt ook Dodt van Flensburg niet te hebben gevonden.

Voor de geschiedenis van het landrecht van de proosdij van Sint Jan is voorts nog van belang een regeling, die geen datering vermeldt, maar als opschrift draagt „Copie vanden lantrecht inder proostie van Sint Jans t'Utrecht . . .” en waarvan de aanhef begint met: „Overcomen, geordineert ende ghemaect byde eerbaren ende vromen Beernt vander Haer, baeliu in dye proostye van tsint Johans t'Utrecht ende andere alzoe dat men van nu voortaan schepenrecht houden sal tot Mydrecht in dye proostye voorszeyt”.¹⁸⁾ Beernt van der Haer was door proost Johan Inghenwinckel (1506-1534)¹⁹⁾ op 24 oktober 1508 tot baljuw aangesteld; hij was aanwezig op de Dingstoel te Mijdrecht op 29 juni 1523, maar in het daarop volgende jaar verscheen een ander als baljuw. Deze ordonnantie moet derhalve tussen 1508 en 1524 gegeven zijn en is bij gevolg in elk geval ouder dan die van proost Albert Pigge. In deze regeling, waarmede men in de Proosdijlanden van de buurspraak overging op schependom²⁰⁾, treft men alleen processuele voorschriften aan voor het instellen van vorderingen en de tenuitvoerlegging van vonnissen in zaken van schulden en eigendom; zij heeft geen strafrechtelijk karakter en is dus van andere aard dan de ordonnanties van 1396 en 1539 (1540),

een schatkamer van verhandelingen en documenten, die de onderzoeker te stede kunnen komen.

¹⁷⁾ Volgens Brugmans, Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek, deel IV, blz. 509, heette hij Johannes Jacobus Dodt, maar volgens Van Asch van Wijck, die hem gekend heeft, Jen Jensen Dodt. Het laatste komt mij het meest waarschijnlijk voor, want hij was van Deens-Duitse afkomst. Geboren in 1800 in Flensburg, welke naam hij achter de zijne placht te voegen, kwam hij naar Utrecht, waar hij eerst als huisonderwijzer en nadien als leraar aan het gymnasium Duits doceerde en tenslotte „amanuensis” aan de universiteitsbibliotheek werd. Hij overleed te Utrecht in 1847 na een kort leven waarin hij veel historisch materiaal aan het licht had gebracht.

¹⁸⁾ Archief voor kerkelijke en wereldsche geschiedenissen etc., III, p. 131-133.

¹⁹⁾ Archief voor kerkelijke en wereldsche geschiedenissen etc., III, p. 133-136.

²⁰⁾ Johan Inghewinckel was een geleerde kanunnik, wiens titel van „protonotarius van den apostolischen stoel” in nagenoeg alle teksten wordt vermeld. Proost van Sint Lebuinus te Deventer was hij al voordat hij in 1506 — ongeveer twee jaar na het overlijden van zijn voorganger Steven van Rumelaer — wordt benoemd tot proost van Sint Jan. Bovendien verwierf hij het canonicat in het kapittel van Sinte Marie in 1507 en werd hij in 1525 nog thesaurus van dat kapittel. Op 23 juli 1534 of 1535 overleed hij te Rome.

²¹⁾ De enige overgangsbepaling luidt: „Item, alle die ghene, dye gepant hebben een eygen off staende timmer mit die zevens, dat noch nyet uut gerecht en is, ende daer 't recht om neder gedongen is, dat zel off ende te nyet wesen, ende zy zellen 't op 't nyeuw weder met dye schepenen beginnen moghen”.

maar in vergelijking met die van 1598 lijkt zij een zeer archaische voorganger. Men zou dus, heel voorlopig en voorzichtig, kunnen concluderen, dat de ontwikkeling, die Muller in 1598 zag doorbreken, reeds in de kiem begonnen was in het begin van de 16e eeuw, terwijl omstreeks het midden van die eeuw een oude vorm nog stand hield.²¹⁾

Tot besluit volgen hier de verschillen tussen de ordonnanties van 1396 en 1539.

Nieuw zijn in het stuk van 1539 de volgende bepalingen welke ontbreken in de verordening van 1396: (1) een verzwaring van de boete voor hem die met vechten is begonnen; (2) twee bepalingen over berechting van buiten de proosdijlanden woonachtige personen; (3) een beperking van het recht van appèl tot zaken boven acht carolus-guldens; en (4) een uitzondering op het verbod om ganzen, kippen en eenden van een boerderij te stelen, namelijk voor jongelui ter gelegenheid van zekere feestdagen, als bruiloften, Meidag, Pinksterdag of -nacht. Daarentegen ontbreken in de regeling van 1539 de na te noemen regels uit het stuk van 1396: 1. het schieten met een boog, 2. de bescherming van gasten tegen een vervolging die niet onmiddellijk gevolgd wordt door een behandeling in rechte, 3. de boete op het ontkennen van de waarheid van iemands beweringen ten overstaan van de heer of van het gerecht, 4. de al eerder genoemde bepaling dat van de gewoonte slechts kan worden afgeweken met bewilling van de bureu. Dat het schieten met een boog ontbreekt, is merkwaardig omdat het spannen en laden van een boog wel strafbaar gesteld is. De oude bepaling betreffende de bescherming van gasten is vermoedelijk overbodig geworden door de nieuwe regels over de berechting van uitheemse personen. Begrijpelijk is, dat de archaische straf op het ontkennen van beweringen in rechte niet meer werd opgenomen.

²¹⁾ Men vergelijke het „Lantrecht van den vromen Beernt vander Haer” met het Stichtse Landrecht, dat Samuel Muller Fz. publiceerde in het tweede deel van de Middeleeuwische rechtsbronnen der stad Utrecht, p. 409-432 (Werken O.V.R., reeks I, no. 3, 's-Gravenhage 1883). Dit laatste, helaas wat vreemd verstoep in een publicatie van stadrecht, nadert meer tot een werkelijk algemeen landrecht, daar het ook crimineel recht inhoudt, al is dat niet veel.

De dorpen in de achttiende eeuw

Hoe zagen de 18de-eeuwers onze woonplaatsen? Hierover zijn enkele aardige feiten te vermelden:

MIJDRECHT:

„t Is een groot Dorp, en heeft een' schoonen breeden dyk, waar aan ter weërzyde veele fraaie huizen, staan. Buiten dien dyk ziet men prazige weilanden, groote hennipakkers en moerige veenlanden.”

Midden in het dorp staat de kerk. „diz met een' schoonen spitsen Tooren pronkt”. Ook de roomsen hadden er een statie, terwijl de slechts ongeveer 20 doopsgezinden een vergaderplaats hadden in een buurt even bezuiden de Uithoornse brug, om die reden de Menonitenbuurt genoemd.

De geselpaal stond voor de kerk, waaromheen een schavot getimmerd werd als er „klanten” waren. Aan de Mijdrechtse Zuwe, d.i. de weg tussen Mijdrecht en Uithoorn, stond, schrik niet, een galg.

Het „Huis te Mijdrecht”, dat in 1536 voor een Ridder-Hofstad werd erkend, stond even ten oosten van de kerk, dus op de huidige begraafplaats. Dit kas-teel werd in 1572 door Geuzen plat

gebrand. In de 18de eeuw waren nog slechts de bemoste grondvesten over.

In 1748 stonden er 336 huizen in Mijdrecht.

De rooms-katholieke kerk op de grens van Mijdrecht en Wilnis, die er nu staat, is gebouwd in 1875. De daaraan voorafgaande kerk werd gebouwd in 1782.

WAVEREN, BOTSHOL EN RUIGE WILNIS:

Ze behoorden kerkelijk tot Waveren en waren voor het grootste gedeelte uitgeveend. Men vindt er meest poelen en rietlanden, die alleen door vissers bezocht worden. In 1732 stonden er 74 huizen. Aan het eind van de 18de eeuw waren er in Ruige Wilnis nog 6 boerderijen, waar men boter maakte, die men 's maandags en vrijdags, tegelijk met de karnemelk naar Amsterdam bracht om te verkopen. In Waveren daarentegen rond men slechts twee „melkerijen”, die al hun melk aan de bevolking kwijt konden. Het merendeel was uiteraard in de verve-nings werkzaam.

De KERK te VINKEVEEN.

De in 1831 afgebroken gereformeerde (thans: hervormde) kerk van Vinkeveen naar een gravure uit het midden van de 18de eeuw.

VINKEVEEN:

Schuin tegenover de Baambrugse Zuwe stond ook toen al de hervormde kerk (toen: de gereformeerde), zij het niet precies op dezelfde plaats. Deze kerk werd in de jaren negentig van de 16de eeuw „gezuiverd” van de roomse overblijfselen en in 1831 door een nieuwe vervangen. Deze kerk was klein, maar net en had midden op het dak een sierlijke torenspits. Vinkeveen had geen eigen dominee: de predikant van Wilnis preekte hier eens om de 2 of 3 weken.

Deze toestand duurde van 1594 tot 1772, in welk jaar Vinkeveen in kerkelijk opzicht weer zelfstandig werd. In 1748 stonden er 65 huizen; de landerijen waren vooral geschikt om er turf van te maken. Vinkeveen omvatte toen slechts het gebied tussen de Geuzesloot en Achterbosch. Het huidige Achterbosch was toen nl. Abcoude-Aasdom en Abcoude-Proosdij, maar wel behoorde het kerkelijk tot Vinkeveen. Er stond ook een rechthuis.

WAVERVEEN:

In het midden van de 18de eeuw stonden er 93 huizen in Waverveen. De kerk van dit dorp was niet groot, had een vierkant torentje met uur- en slagwerk en een achtkantig spitsje. Deze kerk werd afgebroken in 1755. In de Waverveense dijk lag, ongeveer bij de huidige Veldweg, een brug.

DEMMERIK:

Hier had men vrij goed weiland, evenals hennepackers en veenlanden. Er bevindt zich een buurt huizen en enkele, meer verspreid staande boerderijen; in 1748 stonden er in totaal 77 huizen. Er stond ook een rechthuis waarin tevens de waag gehouden werd, maar geen kerk. Kerkelijk behoorde het nl. tot 1820 tot Nieuwer ter Aa. In genoemd jaar werd het verenigd met Vinkeveen.

WILNIS:

In 1748 stonden er 149 huizen in Wilnis. De fraaie kerk stond in Oudhuizen, dat vroeger een afzonderlijke plaats was, maar thans, zoals bekend bij Wilnis gevoegd is. De roomsen konden naar de kerk in Driehuis (d.i. dus het grensgebied tussen Mijdrecht en Wilnis, waar de r.-k. kerk stond). Er stond, evenals trouwens in Mijdrecht, Waverveen en Waveren etc., een rechthuis.

De grenzen van de genoemde dorpen kwamen allen bijeen in één punt, te weten het centrum van dat gedeelte van het waterschap Groot-Mijdrecht, dat omsloten wordt door dijken van Mijdrecht, Wilnis, Oudhuizen, Demmerik, Vinkeveen, Achterbosch en Waverveen. Op dit punt stond een molen, de zgn. Veenmolen, waarlangs eveneens het kanaal De Bijlereid stroomde.

Wat zou het leuk zijn eens een kijkje te kunnen nemen in deze dorpen in de 18de eeuw!

W. de Jager.

"Visitatie der kerken ten platten lande in het sticht van Utrecht ten jare 1593".

XVI. Vincke-veen.

De kerck is aenbesteeft ende wert gerepareert, maer zal daer beneven oock moeten gezuvert wesen. Kerckmeesters stellen die van de Gerechte met bewilginge van de gemeynte, ende doen haere rekeninge voor de selve, met openbaere voorgaende kerckspraecke. De fabryca heeft t'sjaer aen renthen ende landen 69 gld.

Matthias Arnoldi, van Naerden gebooren, draecht hem hier als pastoor van 't jaer 77 af. is gestelt van Cunertorf, Canonick tot Oudemunster, als collator. Heeft (zo hij seyt) den deecken Monsema tot zijn Curateur gemaect, de welcke van sijnentwege zeeckere 21 ackers verhuert, waervan hij ontfangt 64 gld. 1)

Het is een mensche gansch onbequaem omme te leren, wijst sijne toehoorders om salich te werden (na sijns selfs bekentnisse) op haere goede wercken ende en weet van het Euangelie ende het geloof niet te seggen. Voert daer beneven een geheel ongoddelijk ende argerlijk leven, met dagelijx te zuypen ende andersins, zulcx dat hij een spot is van goeden en quaden, ende van de lichte lieden in de wandelinghe de groote godt van Vincke-veen genoemt wert. Heeft onlanx geleden een acte genouch van geweld bedreven tot Mijdrecht aen de huysvrouwe van seecker Hollantsch predicant aldaer wonende, tot dat zijn huys tot Waverveen zal gemaect wesen, in absentie van haren man ende droncken zijnde, om dat hij verstaen hadde wt desselven predicants mont gecomen te wesen, dat dese visitatie voor handen was.

Jan Jansz. wt Cassel-Ambacht in Vlaenderen, is hier twe jaer coster geweest, ende ontfangt van de Kerckmeesters 52 gld. met een vrije woninghe. is oock Secretaris ende een goet musicus, bereyt zijnde de psalmen te singen, ende de kinderkenen den catechismus lerende, wanneer d'ouders begeeren.

D'omwegang voor den armen is alrede hier in train.

Heeft een pastoors huys ende een woninghe voor den school-meester.

1) De gemelde pastoor is gestorven, ende is in sijne plaetse aldaer, met believe van die van Oudemunster als collateurs, bij provisie gecommitteert, op den xiiii Junij '94, Wigbaldus Belida.

XVII. Wilnis.

Heeft een zeer wel gerepareerde kercke van binnen ende van buyten, wtgenomen datter noch eenige reliquien van outaren zijn. Kerckmeesters werden gestelt bij den pastoor ende gebueren, ende doen haere rekeninge voor de selve met voorgaende publicatie op den predickstoel. En willen ofte en weten van geen zeecker incomen te zeggen, maer bekennen eenich lant vercocht te hebben tot reparatie van de kercke, waer van zij 't surplus niet en condon begrooten.

Wicher Janssen, tot Wilnis gebooren, hout hier als pastoor den tijt van 36 jaeren, ende is oock Secretaris. Heeft dese pastorie ontfangen van den proost Goch als collator. 't Corpus van sijne pastorie doet omtrent 70 gld.

Hij is een man gansch onverstandich in de religie ende vast van leven als die van Vinckeven. Heeft noch op Paesschen zijn broot-Godt vercocht, ende hem in 't openbaer beroemt dat hij een goede merckt voor

dese reyse gedane hadde, zulx dat verscheyden vrome lieden hier wonende, zo professie doende, so liefhebbers van de gereformeerde religie, benodicht zijn hem in andere omleggende dorpen van Hollant, en oock tot Mijdrecht te kercke te begeven.

Gijsbrecht Claessen, oock van Wilnis, is coster ende bode van den Gerechte, een man vast als zijn pastoor. Heeft wt elck huys 4 stv. jaerlijx. hebben daer beneven een jonck geselle die de schoole bewaert, zonder eenige gaetsie ende sonder regel ende ordeninge.

Heeft een pastorie met een proper hoofken.

XVIII. Mijdrecht.

De kercke is redelijk onderhouden ende behoeft maer van eenige rommelinge, daerin stannde, bevrijt, ende beter met bancken voor de vrouwen versiente wesen. Kerckmeesters werden gewooren bij de gemeyne bueren, voor de welcke sij oock haere rekeninge doen, ten overstaen van den proost. D'incomen van de fabrycke is 42 gl. wt landen ende huysen.

Predicant is Joannes Assueri, gesonden bij mijnen E.E. Heeren de Staeten, hem houdende in sijne bedieninge na de christelijke ceremonien ende gebeden, achter den Catechismus gedruickt. Heeft dryemaal Avontmael gehouden, ende zijn over de 60 communicanten.

Coster is Nicolaes Meeussen, van Mijdrecht gebooren, heeft des jaers voor luyden, d'uerwerck te stellen ende singen, 't gene (gelijck hij seyde dat hij conde) 12 gld. De schoole wert bij den Secretaris gehouden, gansch paepsch ende partiael zijnde, gelijck als oock de coster, zulx dat hier-in ten beyden zijden nootsaekelijk zal moeten versien w

Hier zijn twe diaconen bij de kercke gestelt (also hem d'Overheyt deer mede niet begeert te moejen), dewelcke d'aelmessen in de predicati vergaderen ende daerbij verantwoorden voor den predicant ende d'ouderl

Behalve dese zijn noch twe andere arm-meesters, dit jaer eerst aengesteld bij 't Gerechte, houden goede correspondentie in d'wtdeylinge met die van de kercke. hebben t'sjaers aen zeecker renthen 20 gl. ende d' rekeninge voor den genen, daervan sij gestelt werden.

Hier is een pastoorshuys mer gene andere kerckelijke woninge.

Item een bruerschap van onse Lieve Vrouwe, waerover twe gilde-meesters zijn. De paep, die dit gilde plach te bedienen, moste oock de schoole waernemen ende versorgen in 't leren der kinderen, daer-voor genietende de vicarie hiertoe staende.

Wij vonden hier oock een paep genaemt Anthonius Godefridus, te Pelt in 't lant van Luyck gebooren, de welcke den dienst dagelijx groote verstooringe doet. Een weynich ondervraecht zijnde, bekende rondelick, dat hij in 't heymelijck doopte ende troude. Ende wij verstonde, dat hij 't selve daer om gelt doet. Item, dat hij hieromme loopt door alle dorpen, oock onder Hollant gelegen, waervan alrede clachten gedaen zijn aen de Classe van Amstelredam ende (zoo men meynt) aen de Heren Staeten van Hollant.

XIX. Lamen.

Hier is men besich met het repareren van de kercke. Kerckmeesters zijn eenige jaeren herwaerts gestelt geweest allen bij den proost, 't welck te voren bij den pastoor ende de bueren plach te geschieden. D'incomen van de fabrica is 125 gld., waerut den pastoor eertijts plagen 60, 70X ofte 80 gld. betaelt te werden voor sijnen dienst. Ende den coster 15 ofte 16 gld., waertoe deselve wt elck huys noch 5 stv. placht t'ontfangen, hoedanige huysen 60 zijn in getale.

Dese plaetse is gecombineert met Mijdrecht, als onder een Gerechte sorteerende; wesende nochtans een zwaere combinatie, die oock niet son-

der onkosten te draegen en kan geschieden, ende daeromme ten regard van dien vereyschende hiervoor recompensie na gelegenheit der zaecke.

Heeft geen coster, maer is de gene die 't geweest is, bij den proost tot kerck-meester gemaect. Zijn nochtans versien met een schoolmeester den welcken de gewillige begonnen hebben yet te vergaderen bij opteckeninge, also de kerck-meesters in der tijt gansch in weygeringe zijn yet hier toe te geven, na ouder costuyme, verzouckende onderdanelijk dat-se int out recht bij haere hoge overheyt mogen gemaintineert werden, also 't middel bij hen ter hant genomen wt noot niet bestaen ofte immers niet langer gedueren en kan.

Hier zijn oock diaconen gelijk als tot Mijdrecht bij de kercke gestelt.

De vroomen clagen, dat hen de proost haere clocke afgehaelt heeft, doe in de plaetse van de mispaepen een gereformiert predicant ingevoert werde. Item, dat overal in de proostdie een paep coemt predicken, heer Gerrit genaemt, ende t'Amstelredam woonende, tot groote verstoringe van den kerckendienst ende ophoudinge van 't volck.

BEVOLKINGSCIJFERS vanaf 1813
gemeente MIJDRECHT.

1814	2098	1827	2158	1840	2526
1815		1828	2176	1841	2548
1816		1829	2094	1842	2548
1817		1830	2196	1843	2560
1818	1706	1831	2265	1844	2432
1819	1706	1832	2502	1845	2454
1820	2017	1835		1846	2465
1821	2085	1834	2568	1847	2452
1822	2066	1835	2289	1848	2559
1823	2057	1836	2511	1849	2521
1824	2002	1837	2514	1850	2507
1825	2085	1838	2225	1851	2428
1826	2174	1839	2288	1852	2488

Van de Bergh: 274, II.

Verdrag van vriendschap tusschen die van Muiden, Amstel, Mijdrecht en Loenen met den Graaf van Holland,

26 Julij 1274

vertaling

Wij, raad en college van geworenen van Muiden, Amstel, Mijdrecht en Loenen en derselver aanhorigheden,

maken aan allen, die dit zullen zien en horen bekend,

dat wij

na afweging van het gemeenschappelijk belang van het grondgebied van de graaf van Holland en van de civitas 1) en het grondgebied van Utrecht en onze aanhorigheden,

met de graaf van Holland en de edelen uit zijn grondgebied het volgende zijn overeengekomen, te weten, dat

noch wij noch onze helpers

hetzij aan de gunstelingen van dese graaf hetzij aan zijn onderdanen en gunstelingen,

binnen de grenzen van het graafschap eigener bewoening of op verzoek van iemand anders daartoe aangeset,

enige schade of zwaarigheid zullen toebrengen

en evenmin zullen toestaan, dat die ook maar enigermate door de onzen wordt toegebracht,

daarwij de bedoeling hebben met hen, voorzover het aan ons ligt, vriendschappelijk eendrachtig te zijn

en dat omgekeerd de graaf en zijn onderdanen en gunstelingen aan ons en onze helpers geen schade of zwaarigheid zullen toebrengen binnen de grenzen van de civitas 1) en het grondgebied van Utrecht, ook voor zover het aan hen ligt.

Bovendien zullen wij geen verboden noch band met enige landsheer aangaan, noch met iemand anders, waardoor er iets geschiedt of tot stand komt tegen de genoemde aard van deze overeenkomst,

terwijl omgekeerd de graaf en zijn onderdanen en gunstelingen verklaard hebben hetzelfde ook niet te zullen doen.

Ten bewijze hiervan ^{HEBBEN WIJ} dit geschrift, voorkien van onze zegels, aan genoemde graaf gegeven.

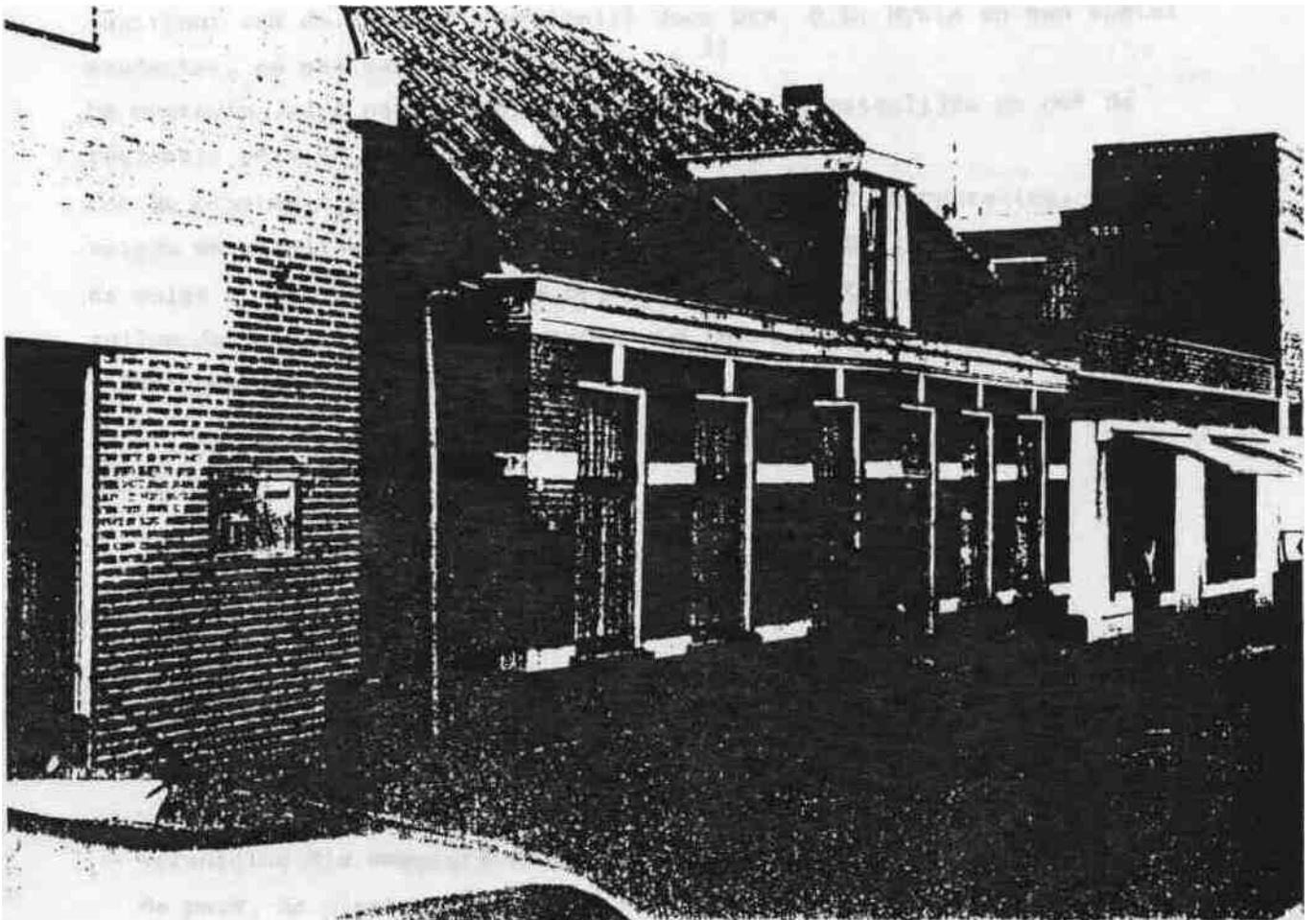
Gegeven in het jaar 1274 op de dag voorafynende aan de dag van de galuksalige apostel Jacobus.

1) hier zoveel als: rechtsgebied met een centraal gezag.

VERSLAG OPGRAVING MIJDRECHT, DORPSSTRAAT NR. 36 EN 38.

TERREIN ALBLA.S / DE LIEFDE -

25-4-1987 t/m 30-5-1987.

Door: Corien Bakker.

Inleiding.

Vorig jaar April, kreeg de Historische Vereniging de gelegenheid om een opgraving te doen, op de plaats waar twee pandjes waren gesloopt.

Het ging hier om Dorpsstraat 36 en 38, het terrein Alblas/De Liefde.

Door de medewerking van de burgemeester en het gemeentebestuur kon deze opgraving plaats vinden. Helaas was er te weinig tijd om het hele terrein volledig op te graven, vanwege de plaatsing van een noodwinkel.

De Historische Vereniging werd bijgestaan door het AIVU (Het archeologisch instituut van de Vrije Universiteit) door Drs. S. L. Wynia en een aantal studenten, en een aantal vrijwilligers.

De opgraving werd nauwlettend gevolgd door de plaatselijke en ook de regionale pers en door Radio Ronde Venen.

Ook de plaatselijke bevolking leefde enorm mee met de opgraving, en men volgde de wekelijkse vorderingen met veel belangstelling.

Er volgt nu een verslag van de opgraving van dag tot dag, en daarna zullen de vondsten behandeld worden. De tekst wordt zoveel mogelijk met tekeningen verduidelijkt.

1) Graag bedanken wij voor de medewerking: De gemeente Mijdrecht, het bestuur, de burgemeester D. Haitsma, de wethouder J. Roos, het Archeologisch instituut van de Vrije universiteit. Drs. S.L. Wynia, de leden van de Historische Vereniging die meegegraven hebben, de studenten, de andere vrijwilligers, de pers, de plaatselijke radio, en alle belangstellenden.

Voor de hulp bij de vondstverwerking bedanken wij Het provinciaal en gemeentelijk archeologisch depot, te utrecht.

Verslag.

Zaterdag 25 april werd er begonnen met graven in de noordwesthoek van het terrein. Daar werden een plavuizen vloer en enkele muurtjes aangetroffen, die gefundeerd waren op blokjes turf.

De muren rond het vloertje behoorden duidelijk bij elkaar. In de uiterste noordwesthoek (vlakbij de Dorpsstraat) bevond zich een vrij brede muur, die trapsgewijs opgebouwd was: een fundering.

De vondsten uit de bovenste laag bestaan voornamelijk uit vrij veel geglazuurd aardewerk 18e en 19e eeuws, verder ijzerslakken, spijkers, glas en schelpen. Het plavuizen vloertje bestaat uit mooie rode plavuizen die nog intact zijn, dit vloertje is later opgenomen (zie tekening 1).

Zaterdag 2 mei hebben wij onze werkzaamheden voortgezet, er zijn waterpasmetingen verricht vanaf de brandweerkazerne, waar een vast NAP-punt in de muur gemetseld zit. Daarna verschillende delen van het terrein ingemeten.

Ook zijn er foto's gemaakt, en er zijn boringen gedaan met behulp van de 'edelmanboor'. Op een diepte van ca. 1.50 meter kwamen we veen tegen (bruin organisch materiaal). Tot op die diepte was er sprake van 'cultuurlagen' dat wil zeggen dat er aan de sporen in die lagen te zien is dat er op die plaats bewoning is geweest. Er zaten stukjes aardewerk en mortelresten in de boringen. Vandaag bezocht de burgemeester de opgraving, en hij heeft ons voor één dag een graafmachine toegezegd.

Vrijdag 8 mei kwam de graafmachine. Met enkele studenten van de VU hebben we uitgezocht waar de sleuven over het terrein moesten komen. De belangrijkste sleuf werd vanaf de Dorpsstraat richting parkeerplaats getrokken, ca. 80/90 cm breed. Het werd dus een Oost-West sleuf. Tot op een diepte van 1.50 meter kwamen we aardewerk tegen, wat een duidelijke aanwijzing gaf voor vroege bewoning. Het oudste materiaal was voornamelijk afkomstig uit een zwarte compacte en donkere laag die vlak boven het veen lag, en uit de bovenste laag van het veen (profieltekening tek. nr. 2) .

Er werd wit steengoed aangetroffen, dat is een middeleeuws soort aardewerk dat voornamelijk in de 14e eeuw gemaakt is, het is heel hard gebakken en uit het Rijnland afkomstig. Ook werden er bakstenen,, tegels, botten en ander aardewerk aangetroffen.

Halverwege de zuidsleuf (sleuf A) werd een rond gemetseld muurtje gevonden dat op een put of szeptictank leek. De sleuf werd iets voorbij deze 'tank' doorgetrokken.

Vervolgens werden er vanaf halverwege het terrein nog twee sleuven getrokken, die wat waterputten blootlegden en enige stukjes muur. Uit deze sleuven kwam ook wat materiaal. (tekening nr. 3)

Zaterdag 9 mei , hebben we met een enthousiaste ploeg de graafwerkzaamheden op diverse plaatsen binnen het terrein voortgezet , voornamelijk de uitbreiding van sleuf A in noordelijke richting, en ook verdieping van het terrein onder het plavuizen vloertje.

Donderdag 14 mei , werd er getekend want woensdagmorgen was het bericht gekomen dat zaterdag 16 mei de laatste dag zou zijn , en dat er maandag al een noodwinkel op het terrein van onze opgraving gebouwd zou worden. Ondanks slechte weersomstandigheden werd het Oost-west profiel aan de zuidzijde getekend, zie tekening 2 .

Zaterdag 16 mei met een hele groep de profiel- en vlaktekeningen afgemaakt , en de laatste metingen verricht. Verder werd er zoveel mogelijk grond verwijderd en zoveel mogelijk vondsten werden naar boven gehaald. Er werd 1 munt gevonden. ' s Avonds getelefoneerd met de loco-burgemeester Dhr. Roos , om te proberen om er nog wat tijd bij te krijgen , omdat het nu juist zo interessant werd.

Maandag 18 mei: uitstel tot 1 juni!

Dinsdag 19 mei , vandaag hebben we de mogelijkheden voor de komende twee weken bekeken en vast een begin gemaakt op de meest interessante plaatsen.

Ook donderdag 21 en vrijdag 22 mei verder gewerkt zowel de sceptorctank als andere putten (in sleuf B) schoongemaakt. En op verschillende plaatsen verder gegraven. Ook de sleuf A wat verder uitgebreid.

Zaterdag 23 mei weer met een wat grotere groep verder gegaan , op diverse plaatsen werd verder verdiept. Putnummers uitgedeeld voor de duidelijkheid: put 1 , onder het plavuizen vloertje en ten zuiden daarvan; put 2 , onder de rest van de vloer tot aan het profiel van de uitbreiding van sleuf A ; put 3 , de verwijdering van de dam in het profiel van sleuf A en de latere uitbreiding daarvan; put 4 , de uitbreiding van sleuf A aan de noordelijke zijde in het oostelijke deel.

Zie voor deze putnummers ook de eindschets.

Sleuf A werd dus uitgebreid vlakbij de dorpsstraat in noordelijke richting, deze uitbreiding heeft plaatsgevonden omdat op dat punt in sleuf A de vroegste vondsten waren gedaan, en het voor de hand lag dat die Middeleeuwse laag zich in noordelijke richting voortzette.

Er werden op sommige plaatsen houten palen aangetroffen.

De vondsten waren nog steeds de moeite waard, veel aardewerk, botmateriaal, metaal spinklosjes, pijpekopjes, tegels, bakstenen, glas etc.

De putten waren volgelopen met water maar door de waterpomp van de brandweer kon het water vrij snel weggepompt worden.

Dinsdag 26 mei met enkele personen diverse putten verder verdiept, vnl. putten 2, 3 en 4. De putten die we binnen het terrein hebben aangetroffen laten we verder met rust, omdat ze te recent zijn, en we ons concentreren op de middeleeuwse lagen.

Woensdag 27 mei de putten 1, 2, 3 en 4 werden zoveel mogelijk verdiept om alle vondsten er uit te halen. Bij het terugzetten van de profieldam (put 3) zijn zeer veel metalen vondsten tevoorschijn gekomen. In put 4 veel botmateriaal. In put 2 zijn 2 houten palen blootgelegd. Ook in put 1 zijn 2 houten paaltjes aangetroffen, deze staan in de vroege laag, in het veen en zijn kleiner. Er werd weer een munt gevonden in de bovenste veenlaag in put 4 in de zuid-west hoek. (wordt later beschreven) Het lijkt een 15e eeuwse munt te zijn.

Donderdag 28 mei hemelvaartsdag, geen denderend weer maar we gingen door. Verder gegaan met grond verwijderen in de diverse putten. In put 4 op de helft een dam laten staan omdat daar pure veengrond en strolagen zitten, (het ziet er naar uit dat er een sloot met riet op die plaats is geweest) Put 3 is uitgebreid in noordelijke richting omdat de onderste lagen veel materiaal opleverden. De putten 1 en 2 verder verdiept, en de paaltjes laten staan. De munt wordt nader bestudeerd. In de diepste lagen werden nu ook delen van kogelpotten en voorraadpotten aangetroffen, dit is een zwart/grijs soort aardewerk. Deze potten komen voor vanaf de 8e eeuw, maar deze lijken 14e eeuws te zijn.

Vrijdag 29 mei de putten werden verder verdiept totdat er geen vondsten meer uitkwamen. De tekeningen werden afgemaakt en nagekeken, hoogtemetingen werden gedaan. Nog steeds werden veel vondsten aangetroffen. Het middeleeuwse (?) paaltje uit put 1 is verwijderd en bewaard. Eind van de middag werd al het vondstmateriaal overgebracht naar het lokaal van de historische vereniging.

Zaterdag 30 roei de laatste dag, door het slechte weer moesten we met de hand hozen. Er waren veel medestudenten aanwezig om te helpen, en om hard te scheppen om alles klaar te krijgen. Hele dam in put 4 verwijderd, alle putten afgerond, mooie profielen afgestoken en eindhoogtes en eindfoto's genomen. Enorme veenmonsters

genomen uit put 1 , uit de bovenste, middelste en onderste veenlaag.

Ca. 13.00 uur kwam de burgemeester, de leukste vondsten laten zien, en om 14.00 uur kwam de pers, evaluatie gehouden en vragen beantwoord, daarna een 'samenvatting' van de vondsten laten zien.

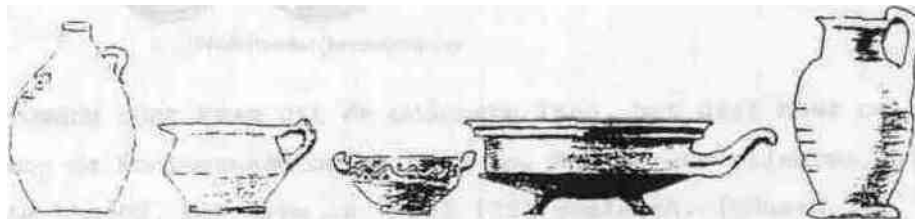
De radio heeft iedereen wat vragen gesteld

DE VONDSTEN.

1. Het aardewerk.

Er werden enorme hoeveelheden aardewerk aangetroffen. In de bovenste laag bevonden zich voornamelijk 18e en 19e eeuwse scherven, (en ook 20e eeuwse)

Het gaat hier vooral om geglazuurd aardewerk, sterk variërend van kleur bruto, oranje/bruin, beige, geel en groen. Scherven van allerlei soorten gebruiks-aardewerk. Ook werd er porselein gevonden, voornamelijk wit met blauw.

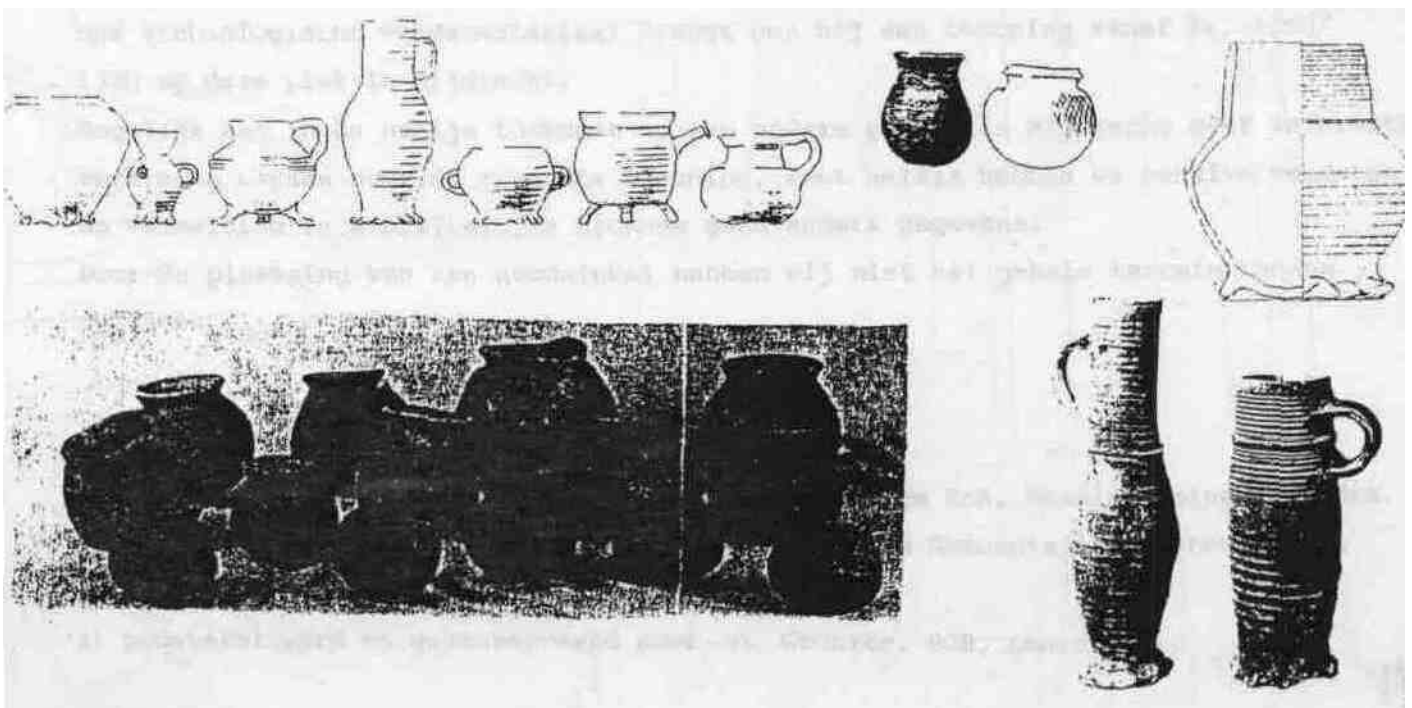
In de daarop volgende laag werd vooral 16e en 17e eeuwse materiaal gevonden.

Ook veel geglazuurd aardewerk, versierd en onversierd, maar ook ongeglaazuurd aardewerk.

In de derde laag werd het vroegst dateerbare materiaal aangetroffen, het gaat hier om kogelpotfragmenten, blauw-grijs aardewerk en steengoed, ook zijn enkele scherven proto-steengoed gevonden. Het oudste aardewerk is afkomstig uit de 14e eeuw, in deze laag werd ook 15e eeuwse aardewerk aangetroffen.

(mogelijk dateren de oudste scherven, het proto-steengoed zelfs uit ca 1250)

2. Andere vondsten.

Er zijn veel bakstenen, botfragmenten en metaalvondsten (zoals spijkers) gedaan. Ook werden er glas, tegels, 2 spinklosjes, 2 fragmenten van benen kammetjes, pijpesteeltjes en pijpekopjes en 2 munten aangetroffen.

De ene munt is afkomstig uit de 2e laag en is een munt uit de eerste helft van de 17e eeuw, een zilveren stuiver met een pijlenbundel op de voorzijde afgebeeld.

Nederlandse (bezem)stuiver

De tweede munt kwam uit de onderste laag, het gaat hier om een engelse munt, waarop de koningsnaam onleesbaar is. Het is een zilveren halve groat die geslagen is te London. Het type is vanaf 1351 geslagen. (Eduard III, 1351 - 1377) Op grond van de vorm van de letter N in London lijkt Henry V (1413 - 1422) waarschijnlijk.

In de tweede laag werd een deel van een lederen 17e eeuwse muil aangetroffen, het leer was goed bewaard gebleven.

INTERPRETATIE.

De oudste bewoning op het onderzochte terrein vond plaats op het veen, waarschijnlijk was de huidige dorpsstraat in de middeleeuwen ook al de hoofdweg, die toen door een dijkje werd gevormd.

Ons archeologische vondstmateriaal brengt ons bij een bewoning vanaf ca. 1250/1300 op deze plek in Mijdrecht.

Mogelijk kan in de nabije toekomst op een andere plaats in Mijdrecht meer informatie verkregen worden over de vroegste bewoning, want helaas hebben we behalve vondsten en vermelding in schriftelijke bronnen geen andere gegevens.

Door de plaatsing van een noodwinkelen hebben wij niet het gehele terrein kunnen opgraven.

1) gedetermineerd door: Drs. H.W. Jacobi, Rijksmuseum Kon. Penningkabinet, Leiden.

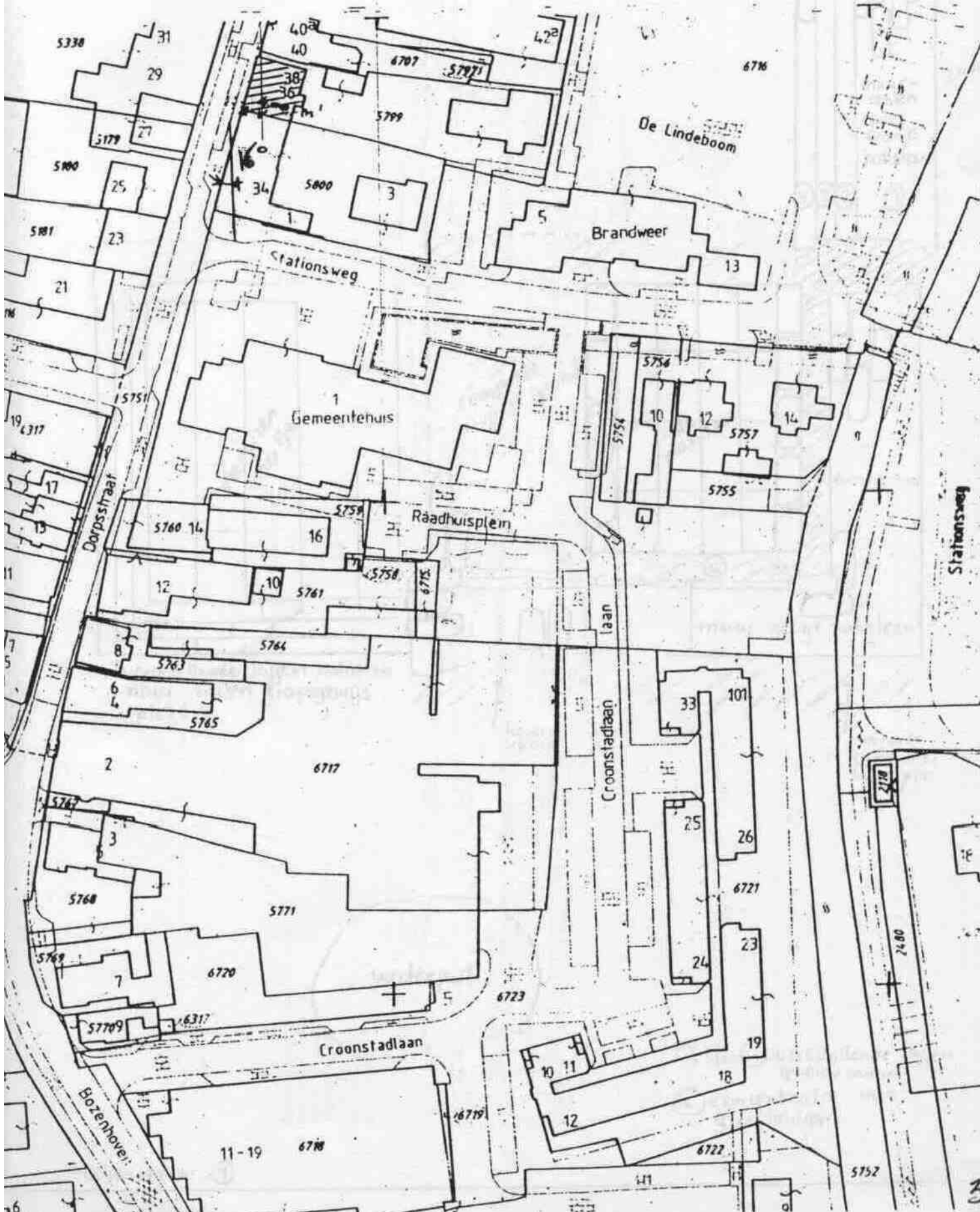
2) gedetermineerd door: R. de Zwarte, Provinciaal en Gemeentelijk Archeologisch depot, Utrecht.

3) gedetermineerd en geconserveerd door: O. Goubitz, ROB, Amersfoort

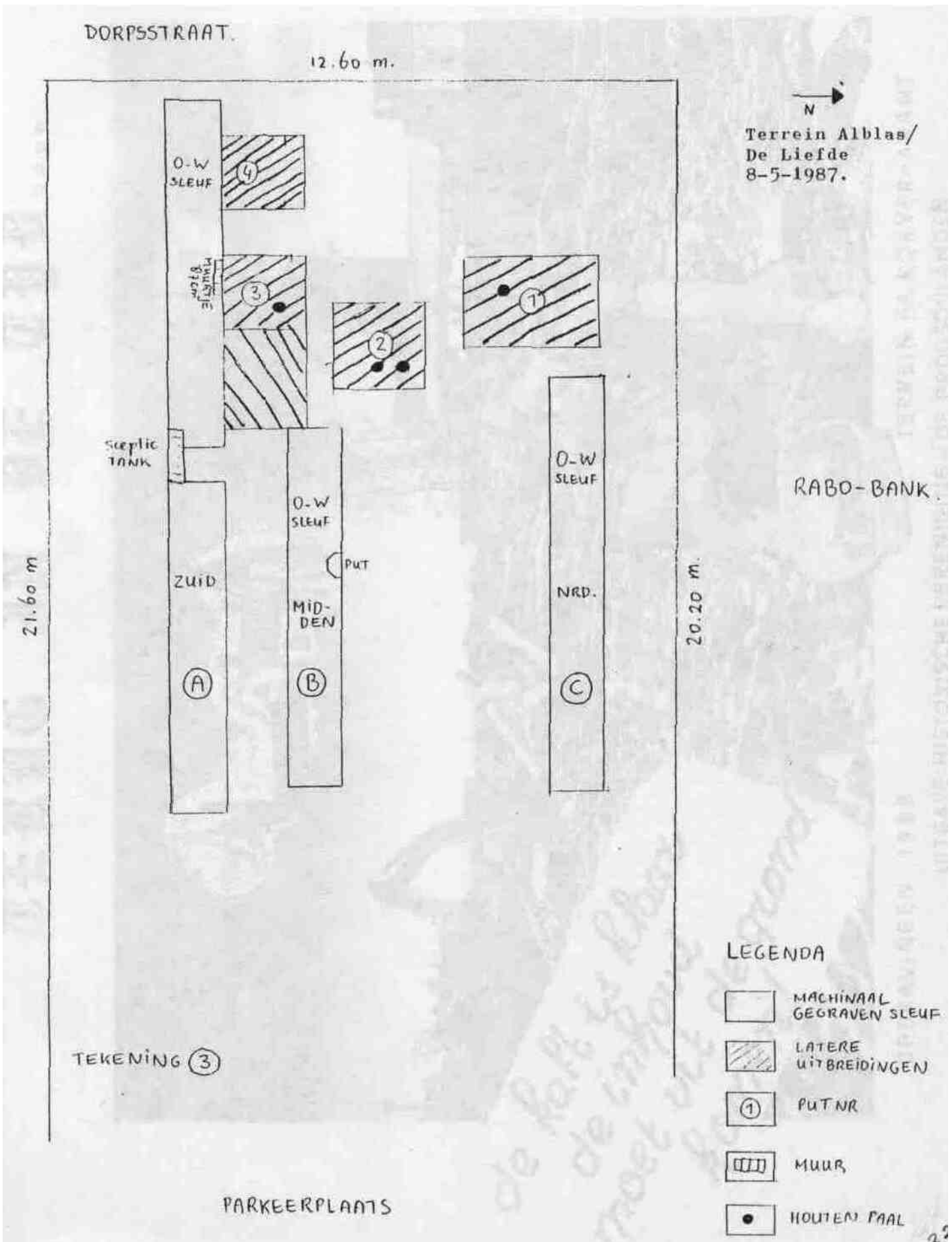
Plattegrond van de dorpskern.

Opgravingsterrein.

SCHETS VAN DE MET GRAAFMACHINE GEGRAVEN SLEUVEN.
EN LATERE UITBREIDINGEN.

可正級組 ⑥ AN 理正 可理理.....

de Raft is klaar
de inhoud
moet uit de grond
komen!

OPGRAVINGEN 1988

TERREIN FA.KORVER-ARANT

UITGAVE: HISTORISCHE VERENIGING "DE PROOSDIJLANDEN"